

CZU 340.12/.13

PROBLEMATICA SANȚIUNII JURIDICE ÎN CONCEPȚIA MARILOR GÂNDITORI RAȚIONALIȘTI

Ina BOSTAN,

doctor în drept, conferențiar universitar interimar, Universitatea Tehnică din Moldova

REZUMAT

Studiul conceptului de sancțiune juridică implică cu necesitate viziunea istorică, legată de descifrarea originilor sale. Acceptând teza, potrivit căreia, dreptul nu poate exprima decât nevoile sociale ale unei colectivități constituite în formă politică, este neîndoielnic faptul, că dreptul apare în condiții social-istorice caracterizate prin diferențieri specifice societății politice. Evoluția istorică a reacției sancționatoare sociale a însemnat un proces istoric sinuos și complex de la primele începuturi în societatea primitivă, ale reacției individuale, instinctive, violente și nelimitate, continuând cu răzbunarea, compoziția privată, legea talionului și intervenția din ce în ce mai accentuată a statului. Însă, fie că este excesiv de aspră - trăsătură specifică procesului de formare și consolidare a statelor, fie că este considerată o creație a divinității, sancțiunea juridică este aplicată pentru unele fapte săvârșite în detrimentul legii, având scopul de a înlătura dezechilibrul și nedreptatea și de a restabili funcționarea normală a societății.

Cuvinte cheie: reacție sancționatorie, răspundere juridică, sancțiune juridică, ordine de drept, dispoziție legală, reguli de conduită, drept natural.

THE ISSUE OF LEGAL SANCTION ACCORDING TO SOME FAMOUS RATIONAL THINKERS

Ina BOSTAN,

doctor of law, interim professor, Technical University of Moldova

SUMMARY

The study of the legal sanction concept necessarily involves the historical vision, linked to deciphering its origins. By accepting the thesis, according to which the law may express only the social needs of a community constituted as a political organization, we may doubt the fact, that the law appears in social and historical conditions characterized by the differentiations specific for the political organization. The historical evolution of the social sanctioning reaction meant a changing and complex historical process from the early beginnings of the primitive society, the individual, instinctive, violent and unlimited reaction, continuing with a vengeance, private composition, the Lex talionis and the increasing intervention of the State. However, whether it is excessively rough, a specific feature of the development and consolidation process of the States, whether it is considered a creation of the divinity, the legal sanction is applied to some acts committed to the detriment of the law, with the aim to eliminate the imbalance and injustice and to restore the normal functioning of the society.

Key words: sanctioning reaction, legal liability, legal sanction, order of law, legal provision, rules of conduct, natural right.

Introducere. Epoca modernă înscrie în istoria gândirii umane o accentuată preocupare pentru problematica socială, îndeosebi pentru cea politică și juridică. În această perioadă, numeroși gânditori raționaliști se ridică împotriva legislației penale plină de cruzime și a lipsei de umanitate a dreptului penal feudal, care, prin concepția lor, critică cruzimea abominabilă și inutilă, bazată pe tortură și pe pedeapsa cu moartea, inumanitatea procedurilor și arbitriul judecătorilor. La începutul sec. al XIX - lea, aceste tendințe erau așa de accentuate, încât toate legiurile elaborate în acea pe-

rioadă, au fost învinuite, că au căzut într-un exces de blândețe, devenind astfel, cauza creșterii criminalității.

Materiale și metode aplicate. Baza metodologică a acestei cercetări o constituie metodele generale de cunoaștere ale teoriei statului și dreptului, precum cea: istorică, deductivă, logică, analitică, comparativă, structural-sistematică etc. S-au folosit și combinat aceste metode de cercetare specifice, în dependență de problematica abordată în lucrare. Astfel, o primă metodă folosită este metoda deductivă, prin care s-a realizat analiza textelor discurs-

surilor doctrinare, metodă care se regăsește pe parcursul întregii cercetări. Analiza realizată de autor a fost diferită, îmbinând prezentarea elementelor teoretice cu situații de fapt concrete din jurisprudență, astfel încât, lucrarea nu este doar o redare a textelor doctrinare, ci și o reală analiză a conceptelor. Datorită metodei comparative, problematica sancțiunii juridice este studiată prin prisma abordărilor celor mai iluștri gânditori raționaliști. Cu toate acestea, în timpul analizei subiectului vizat, autorul a folosit și metode speciale de cercetare, precum cele: statistice, psihologice, sociologice etc.

Rezultate și discuții. Analizând evoluția sancțiunii juridice ne dăm seama, că aceasta de la o etapă istorică la alta, a dobândit noi și noi dimensiuni, fapt ce vorbește și despre o evoluție a gândirii în acest sens. În nici un caz – apreciază M. Djuvara – nu a putut exista sancțiunea juridică propriu-zisă, decât în cazul ideii de comunitate juridică, a cărei formă evoluată este statul de astăzi [4, p. 231]. Dar, evoluția sancțiunii juridice nu se putea produce decât în contextul evoluției instituției răspunderii juridice în general, evoluție atât teoretică, cât și practică.

Interesul filozofilor pentru drept a fost întotdeauna unul deosebit, ba chiar special, dar și în continuă creștere. Faptul nu ne surprinde, deoarece, dacă aruncăm o privire înapoi, observăm că exceptând juriștii practicieni, anume filozofii, politicienii, moraliștii, teologii, iar ulterior și economiștii au creat teorii juridice pe care le-au inclus în sistemele lor filozofice, politice, morale, economice.

Toți cei care au studiat problematica statului și dreptului, spre exemplu Platon, Aristotel, Socrate, Cicero, Machiavelli, Thomas Hobbes, John Lock, Charles Louis de Montesquieu, Jean - Jacques Rousseau etc., de multe ori, dacă nu direct, atunci indirect, au atins și problema răspunderii juridice. Ei nicidecum nu analizează dreptul, fără a face referire și la eventualele consecințe ale încălcării prescripțiilor lui. Din aceste considerente menționăm, că este oportună nominalizarea problemei răspunderii juridice ca fiind o problemă ce a preocupat acești gânditori. Dintre operele relevante și autorii lor menționăm: *Legile lui Platon*, *Despre dreptul războiului și al păcii* de H. Grotius, *Despre cetățean și Leviathan* de

T. Hobbes, *Despre spiritul legilor* de Charles Louis de Montesquieu, *Despre infracțiuni și pedepse* a lui Cesare Beccaria etc.

Hugo de Grotius, în lucrarea sa *Despre dreptul războiului și al păcii* explică dreptul natural, dreptul internațional, precum și principiile dreptului public, abordează problema dreptului și a puterii și nu face abstracție de răspunderea juridică. Autorul își centrează atenția pe problema corectitudinii răspunderii juridice, punând totodată problema esenței răspunderii juridice și a scopurilor acesteia. Grotius a analizat și dreptul societății de a pedepsi pe cei ce nesocotesc legile, care aduc atingere condițiilor vieții în comun și amenință existența acesteia. Pentru filozof, scopul pe care-l urmărește sancțiunea este întreit: îndreptarea vinovatului, satisfacția victimei, apărarea societății, iar dreptul de a pedepsi prin aplicarea sancțiunii este un drept natural.

Grotius pune problema întinderii reacției societății, a dreptului societății de a-i pedepsi pe cei care neglijează regulile de conduită. Astfel, gânditorul menționează, că dreptul societății de a-i pedepsi pe aceștia este o manifestare a rațiunii și trebuie să rămână închis în marginile dreptății și umanității. Aceste limite includ și dreptul societății de a suprima viața celui ce a încălcat legea. Astfel, după Grotius, „pedeapsa cu moartea este legitimă, dacă aplicarea mai multor pedepse nu au îndreptat pe făptuitor”. Potrivit opiniei sale, patru precepte fundamentale orientează întregul drept:

1) *alieni abstinentia* (respectarea a tot ce aparține altuia);

2) *promissorum implemendorum obligatio* (respectarea angajamentelor asumate);

3) *damni culpa dati reparatio*

(repararea daunelor pricinuite altora);

4) *poene inter homines meritum* (pedeapsă echitabilă celor care încalcă aceste principii) [6, p. 17].

Thomas Hobbes a fost un filozof englez, cunoscut pentru tratatul său *Leviathanul*. Hobbes a scris despre filozofie, politică și alte subiecte, oferind o definiție a naturii umane - ca o formă de cooperare auto interesată. Hobbes pornește de la premisa, că egoismul domină natura umană „*homo homini lupus est*” (omul pentru om este lup). De aici rezultă necesitatea apariției statului ca o creație artificială. Filozofia politică a lui Hobbes se mai ocupă și de raportul stat (suveran) - individ (cetățean), de notiunea și rolul dreptului natural în societate și de distincția dintre drept (jus) și lege (lex) [9].

Thomas Hobbes, în lucrările sale *Despre cetățean și Leviathan* abordează problema răspunderii juridice, ridicând un șir de semne de întrebare, la care tot el încearcă să găsească soluții bine fundamentate. El încearcă să pună în lumină, mai cu seamă, temeiul tragerii unei persoane la răspundere juridică. T. Hobbes face diferență între răspunderea juridică și alte forme de răspundere socială. Astfel, orice acțiune ce nu emană de la forța statului, nicidecum nu poate fi considerată răspundere juridică, chiar și în condițiile în care aceste acțiuni au drept scop pedepsirea celui ce a comis o faptă antisocială. Răspunderea va fi de natură juridică exclusiv în condițiile în care actele îndreptate asupra persoanei nelegiuitului vor avea drept autor puterea de stat. Și totuși, nu orice acțiune cu autoritate statală, pe care o va suporta nelegiuitul după comiterea faptei antisociale, poate fi catalogată ca fiind răspundere juridică. Mai există o

condiție obligatorie, pe care trebuie să o întrunească aceste acțiuni și anume, cea de a fi autorizate sau chiar stabilite prin voința instanței judecătorești. Orice suferință, provocată persoanei făptuitorului, dar care nu își are temeiul într-o hotărâre judecătorească și nu vine din partea statului, nu poate fi decât suferință provocată prin acțiuni dușmănoase sau răzbuțătoare din partea societății sau a păgubitului ori persoanelor interesate.

Progresistă este ideea lui Hobbes despre neretroactivitatea legii, ce sancționează o faptă sau o categorie de fapte, pentru cel care a comis-o anterior apariției acesteia. Astfel, în atare condiții, se prefigurează caracterul dintotdeauna actual al răspunderii juridice – consacrarea juridică a acesteia. O astfel de forță poate veni doar din partea statului. Hobbes, în *Leviathan* indică, printre împuternicirile suveranului, pe lângă emiterea legilor, declararea războiului, încheierea păcii etc. și pedepsirea nelegiuitorilor. Puterea supremă are un caracter absolut și este la fel de cuprinzătoare precum ne putem imagina.

Charles-Louis de Secondat, Baron de La Brède et de Montesquieu, de regulă menționat doar ca Montesquieu, s-a născut în castelul din la Brède, lângă Bordeaux, într-o familie de magistrați aparținând micii nobilimi [10]. A fost una din cele mai complexe și importante figuri ale iluminismului francez. Marea sa operă *Spiritul legilor* (1748), debutează cu o scurtă discuție despre legi în general. În cartea I, Capitolul III, susține că „legea în general este rațiunea omenească în măsura în care ea guvernează toate popoarele de pe pământ, iar legile politice și civile ale fiecărui popor nu trebuie să fie decât cazuri par-

ticulare la care se aplică această rațiune omenească” [7, p. 19].

Scopul deliberat a lui Montesquieu, în această carte, este să explice legile umane și legile sociale. Conform lui, tot ceea ce există are legile sale, „*Divinitatea*” are legile sale, „*lumea materială*” și „*substanțele superioare omului*” au, la rândul lor, legi proprii. Cartea este un studiu comparativ, concentrat asupra a trei tipuri de guvernare (republică, monarhie și despotism). Una dintre teoriile majore, prezentate în lucrare, este cea a separării puterilor în stat, conform căreia puterile guvernului trebuie separate și echilibrate pentru a garanta libertatea individului. Cartea își păstrează până în prezent importanța istorică, fiind una dintre operele care au influențat decisiv elaborarea Constituției Statelor Unite ale Americii, care, la rândul său, a influențat esențial scrierea a numeroase constituții din multe state ale lumii.

De asemenea, Charles Louis de Montesquieu a continuat ideile predecesorilor săi, privind răspunderea juridică. Tot în opera sa, *Despre spiritul legilor*, abordează problema ce ne interesează. Autorul face conexiunea dintre forma de guvernământ și caracterul sancțiunilor aplicate celor ce încalcă legea. Astfel, statelor despotice le este specifică duritatea sau asprimea sancțiunii, pe când formelor precum monarhia și republica le este mai apropiat umanismul sancțiunii juridice. Montesquieu vede impactul formei de guvernământ asupra nivelului criminalității și, deci, asupra frecvenței cu care se aplică sancțiunea juridică. În acest sens, autorul menționează, că în statul democratic predomină sentimentul responsabilității, ceea ce face ca fiecare cetățean al respectivului stat să aibă un simț al res-

ponsabilității sporit, care ar duce inevitabil la diminuarea numărului de infracțiuni și de alte nelegiuiri. În urma comportamentului cetățenilor, legile în aceste state nu trebuie să fie dure. În plus, legiuitorul are o preocupare de bază: să prevină comiterea de fapte antisociale, preocupare mai importantă decât cealaltă – de a pedepsi pentru comiterea faptelor asemănătoare, spre deosebire de statele despotice în care lucrurile stau exact invers, și anume: cetățenii sunt duri, cu caractere imposibil de controlat, ei fiind mult mai predispuși spre comiterea faptelor antisociale. Din aceste cauze, statul este obligat să reacționeze astfel încât nivelul durității sancțiunilor pentru aceste acțiuni să fie ridicat la maximum. Prin urmare, din cele expuse deducem, că legiuitorul din statele autoritare are grijă mai mult de sancționarea celor ce comit fapte antisociale, întrucât prevenirea lor nu reușește în aceeași măsură ca legiuitorului din statele cu forme moderate de guvernământ.

Jean Jacques Rousseau a fost un filozof francez de origine geneveză, scriitor și compozitor, unul dintre cei mai iluștri gânditori ai Iluminismului. A influențat hotărâtor, alături de Voltaire și Diderot, spiritul revoluționar, principiile de drept și conștiința socială a epocii; ideile lui se regăsesc masiv în schimbările promovate de Revoluția franceză din 1789 [11].

Cea mai importantă operă a sa este „*Contractul social*” („*Du Contrat social ou Principes du droit politique*”, 1762), eseu politic și sinteză a ideilor sociale ale autorului Jean-Jacques Rousseau ce exprimă poziția teoretică cea mai avansată în epoca sa, preluând constructiv ideile întrevăzute de Montesquieu, Hobbes sau Locke. Ideea fundamentală a „*Contract*

tului social” sugerează, că sursa legitimității sociale și politice este voința generală, a poporului, idee revoluționară, care avea să stea la baza democrației moderne. Așadar, membrii unei colectivități angajează un contract social, în care interesele particulare trebuie armonizate cu interesul general. Individul trebuie să renunțe la libertatea absolută, fără limite, pentru a se supune regulilor comunității. Totodată, comunitatea este cea care trebuie să-i apere și să-i garanteze drepturile.

Jean-Jacques Rousseau este cel care a admis pedeapsa cu moartea, în calitate de sancțiune, pentru fapte antisociale grave și cel mai reprezentativ dintre contractualiști. Importanța pe care el o acordă contractului social se datorează scopului acestuia – asigurarea protecției părților contractante, în numele căruia este justificat orice mijloc de pedeapsă la care poate recurge partea contractantă, inclusiv pedeapsa cu moartea pentru apărarea intereselor sale.

J. J. Rousseau divizează legile în câteva categorii: politice (fundamentale) – reglementează relația suveranului cu statul; civile – reglementează relațiile dintre cetățeni sau dintre cetățeni și stat; penale – „reglementează relația dintre persoană și lege” (infracțiunile și pedepsele), răspunderea juridică fiind reglementată de legea penală și care „nu are atât rolul de categorie distinctă de legi, cât rolul de a conferi forță și autoritate celorlalte legi”. Ultima categorie de legi, stabilită de J. J. Rousseau, reprezintă obiceiurile, mai cu seamă opinia publică. Așadar, rolul pe care îl are legea penală, în opinia lui J. J. Rousseau, este imens, deoarece ea conferă forță juridică, ba mai mult decât atât – autoritate – celorlalte categorii de legi. În

opinia sa, prin aplicarea sancțiunilor prevăzute de norma juridică penală se poate cultiva respectul față de litera legii în general, ceea ce conferă un caracter și un rol aparte răspunderii juridice.

Pe de altă parte, *Cesare Beccaria* vine să-l contrazică pe J. J. Rousseau, evidențiind mai mult caracterul moderat al sancțiunii juridice și chiar excluderea pedepsei capitale. În opera sa, „Despre infracțiuni și pedepse” autorul accentuează că orice sancțiune care se aplică în afara cazurilor de extremă necesitate nu reprezintă decât o expresie a abuzului de putere. Cesare Beccaria a pus în lumină una dintre funcțiile răspunderii juridice – cea preventivă. Scopul aplicării sancțiunii, relevă el, nicidecum nu se reduce la chinurile nesfârșite ale infractorului; dar nici la încercarea de a șterge fapta din mintea celui păgubit prin diferite mijloace de pedeapsă tot nu dă rezultate, întrucât fapta este deja comisă. Principalul obiectiv al aplicării sancțiunii, și al operării răspunderii juridice, este împiedicarea subiectului de a-și repeta comportamentul ilicit, precum și împiedicarea celorlalți membri ai societății de a comite acele fapte. În asemenea condiții, C. Beccaria stipulează o caracteristică importantă a sancțiunii – *cea de a impresiona*. Astfel, nu este vorba de un efect exclusiv fizic, ba, dimpotrivă, cel mai important efect pe care trebuie să-l producă aplicarea unei sancțiuni trebuie să se răsfrângă asupra personalității infractorului, după care și asupra tuturor membrilor societății.

Referindu-se la răspunderea juridică pentru săvârșirea de infracțiuni, Beccaria menționa, că pedeapsa este o măsură luată de societate în vederea propriei sale apărări și este justificată prin uti-

litatea sau necesitatea ei în sensul, că ea se aplică nu pentru că s-a săvârșit o infracțiune și nu neapărat în vederea ispășirii, ci pentru ca să nu se mai comită alte infracțiuni în viitor [2, p. 95].

Dorim să subliniem faptul, că Beccaria este considerat întemeietorul doctrinei clasice a dreptului penal. El vede fundamentul tragerii la răspundere juridică în utilitatea socială. Pentru el, scopul răspunderii juridice este de a împiedica infractorul să aducă consecințele săi noi prejudicii și de a-i abate pe alții de la săvârșirea unor fapte asemănătoare. Fiind întemeietorul doctrinei clasice a dreptului penal, Beccaria a formulat principiile ce trebuie respectate la aplicarea răspunderii juridice. Aceste principii le regăsim în dreptul penal modern.

C. Beccaria s-a pronunțat chiar pentru excluderea pedepsei capitale din categoria sancțiunilor juridice. Beccaria lansa o teorie conformă cu cele susținute până atunci de Cicero, Caesar, Sf. Augustin, Sir Thomas More, dar într-o formă modernă, care avea să atragă atenția anumitor state europene și să le determine, într-un final, să desființeze pedeapsa capitală. Cesare Beccaria spune: „*Pentru mine este o absurditate ca legea, care exprimă voința comună și detestă și pedepsește omuciderea, să comită ea însăși una și, pentru a împiedica cetățenii de la a săvârși o crimă, să comande comiterea uneia în public*” [4, p. 103], militând astfel împotriva pedepsei capitale, pe care o numește „*această risipă inutilă de chinuri care nu i-a făcut niciodată pe oameni mai buni*” [4, p. 97]. Într-adevăr, executarea cuiva într-o piață publică putea instiga la violență sau chiar, fără să vrea, la sinuciderea prin spânzurare. Un alt argument adus de

Beccaria în sprijinul abolirii pedepsei cu moartea este faptul, că „...pe măsură ce supliciile devin mai crude, sufletele oamenilor se obișnuiesc. Nu intensitatea pedepsei are cel mai mare efect asupra sufletului omenesc, ci durata ei” [4, p. 99]. Unicele excepții pe care le admite Beccaria, în materie de posibilitate a admiterii morții, reprezintă așa numitele situații de forță majoră, cum ar fi dobândirea sau pierderea suveranității de către popor sau pericolul anarhiei.

Pentru Beccaria - ca și pentru majoritatea filosofilor din secolul XVII-XVIII (Hobbes, Locke, Rousseau) - originea dreptului de a pedepsi rezidă în contractul social: societatea exercită acest drept în virtutea unei delegații ce i-a fost dată de membrii săi. Originea societății este reprezentată, - în viziunea lui Beccaria, de înțelegerea liber consimțită a indivizilor în scopul dobândirii siguranței și liniștii; când legile societății au fost încălcate, a fost necesar să se recurgă la anumite motive suficient de puternice - pedepsele, „*pentru a ține în cumpănă puternicele pasiuni individuale ce se opun binelui general*”. Beccaria consideră, că acest drept se bazează pe ideea de utilitate socială. El susține, că „*Scopul pedepselor nu este nici să chinuie, nici să năpăstuiască o ființă aptă de a simți durerea, nici să împiedice o crimă deja comisă... (ci numai) să-l oprească pe vinovat de la comiterea altor pagube și să-i abată și pe alții de la gândul de a comite fapte asemănătoare*” [3, p. 82].

Partea cea mai relevantă pentru doctrina lui Beccaria o reprezintă teoria pedepsei. Și, după cum am menționat anterior, principiile formulate de Beccaria se regăsesc în dreptul penal modern. Acestea sunt următoarele:

1. *Legalitatea pedepselor.* Ast-

fel, „*Numai legea poate stabili pedepsele corespunzătoare delictelor și această autoritate n-o poate deține decât legiuitorul, care prezintă întreaga societate reunită printr-un contract social...o pedeapsă care depășește limita fixată de lege, înseamnă o pedeapsă justă plus o altă pedeapsă*”. Judecătorii nu pot aplica, așadar, alte pedepse decât cele prevăzute de lege pentru fapta săvârșită. Sistemului pedepselor arbitrare, Beccaria îi opune sistemul pedepselor legale.

2. *Egalitatea pedepselor.* „*Pedepsele trebuie să fie aceleași pentru primul și pentru ultimul cetățean*” și „*Orice cetățean trebuie să știe în ce situație este vinovat și în ce situație nevinovat*”.

3. *Personalitatea pedepselor.* Numai cel vinovat de săvârșirea infracțiunii poate fi pedepsit: pedeapsa aplicată infractorului nu trebuie să atingă direct alte persoane. Beccaria afirmă, - și pe bună dreptate - că nu poate exista răspundere penală pentru fapta altuia. Făptuitorul răspunde pentru faptele sale numai el singur și nimeni altcineva.

4. *Moderația pedepselor.* Pedepsele trebuie să fie moderate, deoarece scopul lor nu este acela de a-l distruge pe făptuitorul infracțiunii, ci „*acela de a-l împiedica pe infractor să aducă concetățenilor săi noi prejudicii și de a-i abate pe alții de la săvârșirea unor fapte asemănătoare*” [1, p. 68].

Ideile lui Beccaria au reprezentat baza demarării cercetărilor privind personalitatea delicventului, ce prezentau interes pentru știința penală. La un deceniu de la publicarea operei sale, unele state au renunțat la pedeapsa cu moartea, la tortură, au început să reformeze sistemul de executare a pedepselor.

Teoria kantiană cu privire la

pedeapsă a reprezentat întotdeauna un important punct de reper în cadrul doctrinelor referitoare la justificarea pedepsei. În lucrarea sa „*Metafizica moravurilor*” se găsesc argumente în sprijinul ideii pedepsei ca retribuție, precum și respingerea oricăror interpretări utilitariste ale acesteia. Opera kantiană, referitoare la dreptul penal, este susținută pe două idei majore: respectarea demnității umane și principiul egalității. În ceea ce privește respectul demnității umane, trebuie arătat, că pentru Kant, întotdeauna omul „*este scop în sine însuși*” și nu poate fi folosit ca instrument în beneficiul societății. Întotdeauna pedeapsa trebuie să fie legată de vinovăție. Dacă motivul central al aplicării pedepsei este prevenția, protecția socială sau intimidarea celorlalți, atunci persoana este tratată ca un mijloc, nu ca scop, de aceea nu este posibil să fundamentăm pedeapsa pe considerente de utilitate socială. Între ideea retribuției absolute, manifestată prin aplicarea neabătută a pedepsei și cea a necesității respectării demnității umane există o aparentă contradicție, care însă poate fi explicată, pornind de la justificarea pe care Kant o dă dreptului. Kant consideră, că „*dreptul nu poate fi gândit ca alcătuit din două părți și anume, ... din obligația prescrisă de lege și din imputernicirea cuiva de a-l constrânge pe un altul la respectarea unei obligații stabilite prin bunul său plac...*” pentru, că „*dreptul și imputernicirea de a constrânge reprezintă deci unul și același lucru*” [5, p. 236]. Prin urmare, în teoria kantiană, nu există contradicție între noțiunile de „*libertate*” și „*constrângere*”, ele fiind de fapt noțiuni complementare în justificarea conceptului de „*drept*”, iar „*pedeapsa*”, ca instru-

ment de constrângere, nu se opune libertății persoanei, fără de care nu putem vorbi despre demnitatea umană [5, p. 235].

O persoană poate și trebuie să fie pedepsită, deoarece comite acțiunea ca pe o faptă care este asociată în lege cu o pedeapsă. Dacă pedeapsa nu este executată, atunci acțiunea este privată de determinarea legală și astfel fapta devine un comportament periculos, de care sunt capabili și bolnavii psihici sau animalele. Statul s-ar autosuprima, deoarece și-ar scoate din vigoare legile [8, p. 103]. Conceperea pedepsei ca un stimul negativ dobândit și meritat de făptuitor, nu apare literal în textul kantian, dar se potrivește pentru explicarea teoriei sale și ține cont de definierea statului ca justiție distributivă. Kant pornește de la constrângere considerând, că statul are împunerea de a asocia unei acțiuni contrare legii amenințarea cu o pedeapsă. Făptuitorul își atrage prin acțiunea sa pedeapsa. El vrea acțiunea sancționată și își atrage o dată cu ea sancțiunea. Cum poate săvârși o persoană o acțiune împotriva legii, care duce la distrugerea liberă a libertății, rămâne un aspect neexplicat în teoria kantiană a pedepsei [8, p. 57]. Fiind demonstrată necesitatea pedepsei, rămâne de stabilit tipul și gradul pedepsei. Pedeapsa este stabilită în funcție de faptă și nu de scopurile pe care și le propune legislatorul. Pentru stabilirea tipului și gradului pedepsei, Kant impune ca linie directoare principiul egalității, imaginând posibilitatea unei echivalențe între delict și pedeapsă.

Prin concluzie, putem afirma, că potrivit opiniei lui *Kant*, exprimată în *Principii metafizice de drept*, legitimitatea pedepsei își are sorginea în dreptatea ei, în legea morală a ispășirii, pentru ca bine-

le să fie răsplătit cu bine, iar răul cu rău. Conform acestui principiu, scopul pedepsei nu reprezintă utilitatea, conservarea societății sau intimidarea celor răi, ci pur și simplu restabilirea echității. Kant se conduce de principiul și chiar dacă s-ar destrăma societatea, de pildă dacă locuitorii unei insule s-ar răspândi în lume, *fiat iustitia, pereat mundus*, ultimul ucigaș trebuie să fie pedepsit înainte de destrămarea acesteia. El insistă asupra respectării principiului proporționalității dintre infracțiune și pedeapsă. Omorul, în opinia lui Kant, trebuie pedepsit cu moartea, cu excepția pruncuciderii în cazul nașterii copilului în afara căsătoriei și omorului în urma duelului, deși el mai admite pedeapsa capitală și pentru comiterea altor ilegalități, ca de exemplu, infracțiunile de stat. În acest sens menționăm, că se admite încălcarea principiului, susținut chiar de Kant, al proporționalității dintre infracțiune și pedeapsă. Kant se exprimă în favoarea găsiții unei expresii civilizate a legii talionului, cu păstrarea esenței acesteia.

Kant vede necesitatea forței de constrângere izvorâtă din garantarea realizării imperativului înțelepciunii transcendente. Forța de constrângere, la rândul său, reprezintă un imperativ categoric. El dezvoltă și așa-numita teorie absolută a pedepsei, menționând în acest sens, că sancțiunea penală reprezintă o „contraprestație” echitabilă din partea statului pentru infracțiunea comisă. Prin aceasta, statul îi cauzează suferința binemeritată făptuitorului. Pedeapsa penală reprezintă o cerință a imperativului categoric, iar infractorul trebuie să fie sortit pedepsei anticipat apariției ideii, că din aceasta se pot obține și avantaje fie de infractor, fie de societate”

[8, p. 57].

Prin **concluzie**, la ceea ce s-a discutat, putem confirma cu certitudine, că promovarea unei politici penale, capabilă să combată eficient fenomenul criminal, a reprezentat preocuparea multor gânditori filosofi, istorici, juriști. Mai mult decât atât, ideile și concepțiile lor au creat bazele doctrinei moderne a „*apărării sociale*”. Ideile esențiale ce rezultă din aceste doctrine sunt:

- statul are obligația de socializare a celor care au încălcat regulile conviețuirii sociale, nu simplul drept de a-i pedepsi;

- sancțiunea sau măsura de apărare socială are și o funcție preventivă, curativă, educativă, și nu doar de pedeapsă de retribuție;

- politica de apărare socială pune în cauză întregul sistem politic și juridic, aplicațiile sale extinzându-se de la studiul omului în societate și căutarea mijloacelor de resocializare, la politica generală.

O altă concluzie care se impune constă în faptul că, tendința moderată a doctrinei „*apărării sociale*”, vizează căutarea unui echilibru între protecția societății împotriva infracțiunilor și respectarea drepturilor delicventului, printr-o „*umanizare crescândă a dreptului penal*”.

Bibliografie:

1. Bădescu M. Sancțiunea juridică în teoria, filosofia dreptului și în dreptul românesc. București: Lumina Lex, 2002. 319 p.

2. Beccaria Cesare. Despre infracțiuni și pedepse. Tradusă de A. Roșu. București: Editura Științifică, 1965. 158 p.

3. Beccaria Cesare. Despre infracțiuni și pedepse, București: Ed. Rosetti, 2001, p. 99.

4. Djuvara M. Teoria Generală a Dreptului. Drept Rațional. Izvoare și

drept pozitiv. București: ALL BECK, 1999. 606 p.

5. Flonta M., Keul H. K. Filosofia practică a lui Kant. Iași: Polirom, 2000. 272 p.

6. Grotius H. Despre dreptul războiului și al păcii. București: Editura Științifică, 1968. 1091 p.

7. Montesquieu I. Ch. Despre Spiritul Legilor. București: Editura Științifică, 1964. 325 p.

8. Kant Imm. Critica rațiunii practice. București: Paideia, 2003. 164 p.

9. https://ro.wikipedia.org/wiki/Thomas_Hobbes (vizitat la data de 06.11.2017).

10. https://ro.wikipedia.org/wiki/Charles_de_Secondat_baron_de_Montesquieu (vizitat la data de 06.11.2017).

11. https://ro.wikipedia.org/wiki/Jean-Jacques_Rousseau (vizitat la data de 06.11.2017).

INFORMAȚIA DESPRE AUTOR

Ina BOSTAN,
doctor în drept, conferențiar
universitar interimar, Universitatea
Tehnică din Moldova
e-mail: elaalexandra@mail.ru
tel. 069554662

INFORMATION ABOUT AUTHOR

Ina BOSTAN,
doctor of law, interim professor,
Technical University of Moldova
e-mail: elaalexandra@mail.ru
tel. 069554662